

TADEUSZ KOCOWSKI

ORCID: 0000-0002-4086-8803

Uniwersytet Wrocławski

tadeusz.kocowski@uwr.edu.pl

Spółdzielnia socjalna jako przedsiębiorca wykonujący działalność społecznie użyteczną

Abstrakt: Niektórzy przedsiębiorcy oprócz komercyjnej działalności gospodarczej podejmują działalność niekomercyjną. Wykonywana jest ona na rzecz ich członków, a także załóg. Można ją określić mianem działalności interesu społecznego (publicznego). Państwo wspiera tę działalność. Jednostką organizacyjną, która oprócz prowadzenia działalności gospodarczej ma na celu ograniczenie marginalizacji i przeciwdziałanie wykluczeniu zawodowemu i społecznemu, jest spółdzielnia socjalna.

Słowa kluczowe: spółdzielnia socjalna, przedsiębiorca, działalność społecznie użyteczna.

Wprowadzenie

Związek terminów „przedsiębiorczość” i „przedsiębiorca” zdaje się nie ulegać wątpliwości. Przedsiębiorczość, jak każde zjawisko występujące powszechnie w różnej postaci, jest terminem wieloznacznym. W jednym z ujęć postrzegana jest jako samodzielne i rzeczywiste wykonywanie działalności gospodarczej w przedsiębiorstwie¹. Przedsiębiorczość nie jest więc utożsamiana z działalnością niekomercyjną, czyli taką, której realizacja nie jest nastawiona na zysk, nie generuje dochodów, nie jest wykonywana odpłatnie². Przedsiębiorczość realizowana jest przez określone podmioty, współcześnie w prawie polskim określane mianem przedsiębiorców.

Przedsiębiorczość wykonywana przez przedsiębiorcę jest więc specjalnym rodzajem aktywności i określana jest mianem działalności gospodarczej, czyli działal-

¹ Por. M. Eteł, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012, s. 102.

² Por. M. Szydło, *Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej*, Toruń 2005, s. 46–136.

ności kwalifikowanej przez określone cechy. Niezbędną, choć oczywiście nie wyłączną przesłanką warunkującą uznanie tej aktywności za działalność gospodarczą jest jej zarobkowy charakter nastawiony na zysk. Zarobkowość związana jest z faktem odpłatności, a materializuje się w postaci zarobku, czyli wykonywana działalność gospodarza ma przynosić podmiotowi określone przychody (zarobek). Sama zaś powinna być nastawiona na osiągnięcie zysku. Zysk jest kategorią ekonomiczną i oznacza nadwyżkę wpływów (przychodów) nad wydatkami³. Wszakże z punktu widzenia definicji działalności gospodarczej nie ma znaczenia okoliczność, czy w konkretnej sytuacji prowadzona działalność okazała się faktycznie dochodowa (przyniosła zysk), czy też niedochodowa (uzyskany wynik finansowy pozwolił jedynie na pokrycie kosztów działalności lub też przyniósł rzeczywistą stratę)⁴.

Aktywność realizowana przez przedsiębiorcę ze swej istoty jest komercyjną działalnością gospodarczą wykonywaną w celu zaspokojenia interesu własnego tego podmiotu. Coraz częściej zwraca się jednak uwagę na fakt uzupełniania przez podmioty gospodarujące komercyjnej działalności gospodarczej o działalność niekomercyjną, wykonywaną przede wszystkim na rzecz załóg owych przedsiębiorców, realizowaną w interesie tych załóg, który można by określić mianem interesu społecznego (publicznego). Z formalnego punktu widzenia działalność tego typu, często określana też mianem działalności społecznie użytecznej, może być oczywiście wykonywana przez inne, niekiedy specjalnie powoływane do tego jednostki.

Mamy więc do czynienia z istnieniem podmiotów o dualnym charakterze, czyli działających nie tylko jako organizacje gospodarcze, lecz także powołane do realizacji celów społecznych. Działalność społecznie użyteczna jest działalnością pożytku publicznego, czyli jest realizowana w interesie publicznym. Pogodzenie tych dwu rodzajów aktywności stwarza pytanie o konstrukcje podmiotu prowadzącego te aktywności i motywacje do ich równoczesnego prowadzenia. Istotne jest też ustalenie, czy i w jakim stopniu państwo jest zainteresowane specjalnym kształtowaniem sytuacji takiej jednostki, która mimo wszystko musi działać w warunkach gospodarczych stworzonych przez rynek.

Spółdzielnia socjalna — jednostki gospodarujące o dualnym charakterze

Jednostką organizacyjną, która oprócz prowadzenia działalności gospodarczej ma na celu ograniczenie marginalizacji i przeciwdziałanie wykluczeniu zawodowemu i społecznemu, jest spółdzielnia socjalna podlegająca regulacji przepisów

³ Zob. *Popularny słownik języka polskiego*, red. B. Dunaj, Warszawa 1999, s. 897.

⁴ Por. A. Wasilewski, *Pojęcie działalności gospodarczej na gruncie prawa polskiego. Dylemat interpretacyjny*, [w:] *Gospodarka, administracja, samorząd*, red. H. Olszewski, B. Popowska, Poznań 1997, s. 545.

ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 roku o spółdzielniach socjalnych⁵. Przepisy ustawy formalnie nie definiują tej formy spółdzielni, stanowiąc jedynie, iż w sprawach w niej nieuregulowanych do spółdzielni socjalnej stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze⁶. Istotnym elementem w procesie tworzenia spółdzielni socjalnej jest wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Zgodnie bowiem z przepisem art. 11 Prawa spółdzielczego spółdzielnia nabywa osobowość prawną z chwilą wpisania jej do Krajowego Rejestru Sądowego. Natomiast zgodnie z przepisem art. 36 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 roku o Krajowym Rejestrze Sądowym⁷ spółdzielnia wpisuje się do rejestru przedsiębiorców. Spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty sądowej od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wniosków o zmiany wpisu oraz nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Przepisy Prawa spółdzielczego stanowią jednoznacznie, że spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym, która w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą, przy czym może prowadzić także działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska. Spółdzielnia jest więc autonomicznym zrzeszeniem osób o charakterze gospodarczo-społecznym⁸. Oznacza to, iż w tej materii należy opierać się na rozwiązaniach generalnych zawartych w przepisach ustawy Prawo spółdzielcze. Przepisy ustawy o spółdzielniach socjalnych nie są w tym względzie tak liberalne. Nie przewidują bowiem, aby jej założycielem, a także spółdzielcą mogła być każda osoba fizyczna czy też prawna. Osoby uprawnione do założenia spółdzielni określone są w przepisach art. 4 ustawy, przy czym są to głównie osoby wykluczone zawodowo i społecznie.

Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć przede wszystkim osoby mogące być jej założycielami, w tym osoby mające ograniczoną zdolność do czynności prawnych oraz inne osoby nienależące do kategorii założycieli. Spółdzielnia i członek spółdzielni mają obowiązek pozostawania z sobą w stosunku pracy. Spółdzielnia socjalna wyróżnia się oznaczeniem „Spółdzielnia Socjalna”; jest podmiotem prowadzącym dwa rodzaje działalności — działalność gospodarczą i działalność na rzecz zawodowej i społecznej reintegracji jej członków oraz pracowników, przy czym może też prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków, pracowników oraz ich środowiska lokalnego. Może ponadto prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków, pracowników oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontari-

⁵ Dz.U. z 2018 r. poz. 1205 ze zm.

⁶ Dz.U. z 2018 r. poz. 1285 ze zm.

⁷ Dz.U. z 2018 r. poz. 986, 1544, z 2019 r. poz. 55, 60.

⁸ Por. K. Jaworska, *Spółdzielnie socjalne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2010, nr 11, s. 342.

riacie⁹, przykładowo w zakresie pomocy społecznej, usług socjalnych, wychowania i edukacji oraz sportu, turystyki i rekreacji.

Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona w sferze zadań publicznych określonych w ustawie. Działalność ta może być prowadzona także przez spółdzielnie socjalne. Prowadzenie przez te spółdzielnie równocześnie:

1. nieodpłatnej działalności pożytku publicznego,
2. odpłatnej działalności pożytku publicznego lub
3. działalności gospodarczej

wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych różnych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników każdej z nich, z zastrzeżeniem przepisów o rachunkowości. Zasada ta ma zastosowanie także w wypadku organizacyjnego wyodrębnienia wykonywanej działalności pożytku publicznego. Zakres prowadzonej działalności nieodpłatnej lub odpłatnej pożytku publicznego spółdzielnia określa w swoim statucie lub w innym uchwalonym przez siebie akcie wewnętrznym.

Członkowie spółdzielni socjalnej tworzą taką spółdzielnię jako najbardziej odpowiednią dla nich formę prowadzenia działalności gospodarczej¹⁰ — formę działalności gospodarczej, w ramach której działalność zarobkowa jest w istocie równorzędna z działalnością społeczną (socjalną); formę mającą pozwolić na realizację wyraźnie określonych w ustawie celów społecznych, takich jak dokonanie zawodowej i społecznej reintegracji jej członków oraz pracowników, przez co należy rozumieć — z jednej strony — działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy, z drugiej zaś — działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i odgrywania ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu, przy czym działania te nie powinny być wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.

Działalność gospodarcza spółdzielni socjalnych

Przede wszystkim, zgodnie z przepisem art. 2. ustawy o spółdzielniach socjalnych, przedmiotem ich działalności jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa opierającego się na osobistej pracy członków oraz pracowników spółdzielni socjalnej. W literaturze przedmiotu podkreśla się, iż termin „przedsiębiorstwo”

⁹ Dz.U. z 2019 r. poz. 688 ze zm.

¹⁰ Por. B. Krasuska, J. Szafrąńska, G. Bodzioch, *Spółdzielnia socjalna jako forma działalności gospodarczej*, Warszawa 2013, s. 4.

został tu użyty w znaczeniu funkcjonalnym, co oznacza, że w istocie rzeczy przepis ten statuuje obowiązek prowadzenia zorganizowanej działalności gospodarczej, w której członkowie spółdzielni biorą osobisty udział, z czym mamy do czynienia także w spółdzielniach pracy¹¹. Termin ten może być również rozumiany jako zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do wykonywania określonych zadań gospodarczych. Należy jednak pamiętać, że spółdzielnia jest podmiotem, którego celem jest zaspokajanie interesów indywidualnych, grupowych i społecznych przez prowadzenie działalności gospodarczej i społecznej. Zarówno cel, jak i środki do jego realizacji składają się na pojęcie spółdzielni, co wyklucza traktowanie przedsiębiorstwa prowadzonego przez spółdzielnię jako odrębnego podmiotu¹². Tym samym ta aktywność spółdzielni powinna być uznawana za działalność gospodarczą.

Realizowanie tych wszystkich celów społecznych uzależniane jest w dużym stopniu od prowadzonej przez spółdzielnię działalności gospodarczej i osiągniętych z tego tytułu wyników finansowych. Od niej w dużej mierze będzie zależała realizacja ustalonych przez spółdzielnię celów społecznych. Przepis art. 8 ust. 1 ustawy stanowi jednoznacznie, że statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków, pracowników oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 roku — Prawo przedsiębiorców i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna lub działalność nieodpłatna. Działalność gospodarcza została zdefiniowana w przepisach ustawy z dnia 6 marca 2018 roku — Prawo przedsiębiorców¹³, w której w przepisie art. 3 ustawodawca stwierdził, że działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.

W przepisach Prawa przedsiębiorców w definicji działalności gospodarczej ustawodawca określił wskaźniki, których występowanie pozwala sklasyfikować daną aktywność podmiotu jako działalność gospodarczą. Wprowadził równocześnie wymóg, iż powinny być one spełnione łącznie. Mimo że zamieszczone w przepisie ustawy wyznaczniki sprawiają wrażenie jednoznacznie określonych, to jednak dokładne opisanie zawartych w nich treści wymaga interpretacji, które nie zawsze doprowadzają do jednoznacznych wyników. W wypadku definicji działalności gospodarczej zawartej w przepisach ustawy Prawo przedsiębiorców — obok pominiętych już w stosunku do definicji zawartej w przepisach poprzed-

¹¹ Por. B. Godlewska-Bujok, C. Miżewski, A. Muzyka, *Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 19.

¹² Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985, s. 258.

¹³ Dz.U. z 2018 r. poz. 646, 1479, 1629, 1633.

niej ustawy¹⁴ rodzajów działalności gospodarczej, wynikających z ekonomicznej klasyfikacji tej działalności — wyznaczniki te to:

1. zarobkowy cel działalności,
2. zorganizowany charakter,
3. ciągłość działalności,
4. działalności wykonywana we własnym imieniu.

W literaturze podkreśla się, że w ustawie ustawodawca sformułował cechy zarobkowości — „chodzi tutaj o działalność zarobkową w sensie subiektywnym, czyli działalność prowadzoną z zamiarem (w celu) generowania zysków”¹⁵. Działalność gospodarcza w wielu przypadkach, choć nastawiona na zysk, jest jednak związana z ryzykiem nieosiągnięcia z niej dochodów, co nie zmienia oczywiście faktu, że była ona prowadzona w celach zarobkowych. W swym orzeczeniu także Sąd Najwyższy wyraźnie stwierdził, że kryterium dochodowości nie jest konieczną cechą definiującą działalność gospodarczą¹⁶. Należy ponadto wskazać, że niekiedy wręcz przychody osiągane z prowadzonej działalności gospodarczej mają pokrywać jedynie tak zwane koszty własne danego podmiotu. Z tego typu przypadkami stosunkowo często mamy do czynienia, gdy działalność gospodarcza prowadzona jest właśnie w tak zwanej sferze użyteczności publicznej¹⁷.

Wskażmy, iż o ile interpretatorzy aktów publicznoprawnych poprzedzających ustawę o swobodzie działalności gospodarczej przyjmowali zwykle, że dążenie do osiągnięcia zysku jest nieodzownym elementem pojęcia „działalność gospodarcza”¹⁸, o tyle — zdaniem niektórych — w nieco odmiennym kierunku zmierza orzecznictwo sądowe „dotyczące przepisów spoza aktów publicznoprawnych regulujących prowadzenie działalności gospodarczej”¹⁹, choć także na gruncie przepisu art. 43¹ k.c. wskazuje się, że działanie w celu osiągnięcia zysku nie jest konieczną cechą przedsiębiorcy w rozumieniu art. 43¹ k.c.²⁰

¹⁴ Zob. przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. 2017 r. poz. 2168).

¹⁵ M. Szydło, *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005, s. 37.

¹⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1992 roku, sygn. III CZP 134/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 79.

¹⁷ Zob. przepisy art. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1996 roku o gospodarce komunalnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 827 ze zm.).

¹⁸ Tak M.A. Wałigórski, *Nowe prawo działalności gospodarczej*, Poznań 2001, s. 88; E. Bieniek-Koronkiewicz, J. Sieńczyło-Chlabicz, *Działalność gospodarcza i przedsiębiorca na gruncie ustawy prawo działalności gospodarczej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 4, s. 15; tak też *de lege lata* M. Szydło, *Pojęcie działalności gospodarczej na gruncie nowej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*, „Przegląd Sądowy” 2005, nr 2, s. 40.

¹⁹ Por. np. S. Rudnicki, *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2004, s. 458, komentarz do art. 118; T. Paldyna, *Przedawnienie roszczeń po nowelizacji kodeksu cywilnego z 28 lipca 1990 roku*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2004, nr 1, s. 225–226.

²⁰ Por. Z. Radwański, *Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z 14 lutego 2003 r.*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 7–8, s. 18.

W wypadku Prawa przedsiębiorstw ustawodawca wiąże zarobkowość z innym wyznacznikiem, mianowicie zorganizowaniem. Stwierdza bowiem wyraźnie, że „działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa”. Termin „zorganizować” oznacza „przygotowywać, urządzić jakieś przedsięwzięcie, zakładać coś”²¹, czyli odpowiada aktywności podmiotu zmierzającego do utworzenia pewnej struktury organizacyjnej albo też podjęcia wprost czynności zmierzających do realizacji celu społecznie sformalizowanego. Nie ulega wszakże wątpliwości, iż wszelkie czynności współtworzące strukturę czy zmierzające do realizacji celu społecznie sformalizowanego muszą zawsze znajdować oparcie w przyzwalającej, nakazującej lub tworzącej przestrzeń swobody wyboru normie prawnej²². Zorganizowanie w szerokim sensie oznacza więc poddanie działalności gospodarczej regulacji prawnej pełniącej funkcję organizacji działalności gospodarczej, wskazującą wymogi, które muszą zostać spełnione, aby możliwe było podjęcie i wykonywanie działalności gospodarczej zgodnie z obowiązującą regulacją prawną²³. Jest to zatem działalność związana z odpowiednio intensywnym wykorzystaniem zasobów, zarówno ludzkich, jak i materialnych. Działalność gospodarcza spółdzielni wypełnia również dwa dodatkowe wyznaczniki tej działalności, mianowicie prowadzona jest we własnym imieniu (spółdzielni) i w sposób ciągły.

Prowadzenie działalności gospodarczej jest niewątpliwym wyznacznikiem tego, że spółdzielnia socjalna jest przedsiębiorcą, choć nie da się ukryć, iż z racji działalności o charakterze dualnym przedsiębiorcą szczególnym. Prowadzenie tej dualnej działalności nie zmienia faktu, że spółdzielnia socjalna wpisuje się w Krajowym Rejestrze Sądowym do rejestru przedsiębiorców. Zadania wykonywane przez spółdzielnie powodują, że ustawodawca wprowadził bardzo dużo przepisów ograniczających swobodę dotyczącą osób, które mogą być założycielami czy członkami spółdzielni. W przypadku członków spółdzielni socjalnych pod groźbą konieczności likwidacji spółdzielni wprowadził ograniczenie liczby członków do 50.

To ograniczenie może mieć w dużej mierze też inny skutek. Fakt, iż członkowie spółdzielni są równocześnie jej pracownikami, powoduje, iż spółdzielnie socjalne będą mogły być klasyfikowane jako przedsiębiorcy mali lub średni. Ustawa Prawo przedsiębiorców stanowi, iż do kategorii małych przedsiębiorców zalicza się przedsiębiorcę, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników, osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 milionów euro lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 milionów euro i który nie jest mikroprzedsiębiorcą; w przy-

²¹ *Popularny słownik...*, s. 424.

²² Por. R. Sowiński, *Wolność i ustawowa swoboda działalności gospodarczej*, Wrocław 2007, s. 295.

²³ Por. K. Strzykowski, *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2005, s. 242.

padku zaś średniego przedsiębiorcy swoisty limit zatrudnienia wynosi mniej niż 250 pracowników.

Co prawda nie ma przepisów, które wprowadzałyby wprost zakazy zatrudnienia pracowników niebędących członkami w spółdzielniach socjalnych, jednak konstrukcja tej jednostki ukształtowana jest tak, aby jej pracownikami byli głównie jej członkowie. W wypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego, osoby zatrudnione na zasadach określonych w ustawie po 12 miesiącach zatrudnienia w spółdzielni mają prawo do uzyskania jej członkostwa. Pośrednio więc następuje tu ograniczenie zatrudnienia w spółdzielniach, co powoduje, iż mają one status małych przedsiębiorców.

Bardziej stanowczo sprawa ta została uregulowana w przepisie art. 15 ustawy, stanowiącym, że spółdzielnia socjalna może zatrudniać pracowników niebędących członkami spółdzielni, z tym że łączna liczba wykluczonych założycieli spółdzielni nie może być niższa niż 50% w stosunku do ogółu członków spółdzielni i osób zatrudnionych w spółdzielni socjalnej, z zastrzeżeniem sytuacji, gdy spółdzielnię socjalną zakładają osoby o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych albo gdy prowadzi działalność w zakresie: zadań i usług pomocy społecznej, rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, opieki nad dziećmi do lat trzech, prowadzenia niepublicznych przedszkoli lub innych form wychowania przedszkolnego oraz wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

Pomoc państwa

Prawo przedsiębiorców nie zawiera obecnie, tak jak w poprzednich regulacjach dotyczących działalności gospodarczej, wyrażonego ustawowo zobowiązania organów administracji publicznej do prowadzenia działań na rzecz wspierania przedsiębiorczości. Akcentuje jedynie, że wszelkie działania organów administracji publicznej objęte regulacją Prawa przedsiębiorców powinny być wykonywane z uwzględnieniem zapewnienia ciągłego rozwoju działalności gospodarczej²⁴. Spółdzielnie socjalne wykonują działania pożytku publicznego istotne z punktu zadań realizowanych przez państwo i zaspokajające istotne potrzeby społeczne, a z realizacji zadań publicznych wynika specjalne traktowanie tych jednostek w porównaniu z innymi przedsiębiorcami. Stąd też wprowadzenie do przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych rozwiązań prawnych wspierających w sposób

²⁴ K. Kokocińska, *Wspieranie rozwoju działalności gospodarczej w ujęciu zasad i wartości*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, nr 4, s. 49.

szczególnej przedsiębiorczość tych jednostek organizacyjnych, nieodnoszących się do innych przedsiębiorców. Wszak to wykonywana przez spółdzielnie socjalne działalność gospodarcza stanowi zaplecze finansowe do realizacji tej działalności i od niej w dużej mierze zależy jej zakres.

Formą takiego szczególnego traktowania jest przede wszystkim umożliwienie sfinansowania powstania spółdzielni socjalnej ze środków publicznych. W takiej sytuacji, zgodnie z art. 15c, są one obowiązane poddać się pierwszej lustracji w terminie sześciu miesięcy od dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego za pierwszy rok działalności.

Przepis art. 15 ustawy stanowi, iż działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności przez: 1. dotacje; 2. pożyczki; 3. poręczenia; 4. usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym; 5. zrefundowanie kosztów lustracji. Wsparcie to udzielane jest w drodze uchwały przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych. Część tego wsparcia jest udzielana jako pomoc *de minimis*.

Zgodnie z przepisem art. 15a jednostka sektora finansów publicznych, udzielając zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość ustawie z dnia 29 stycznia 2004 roku — Prawo zamówień publicznych²⁵, może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych. Informacja o tym zastrzeżeniu musi znaleźć się we wniosku o uruchomienie procedury udzielenia zamówienia publicznego oraz w odpowiednich dokumentach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Spółdzielnie socjalne, zgodnie z przepisem art. 15a, mogą ponadto tworzyć konsorcjum spółdzielcze w formie umowy w celu:

1. zwiększenia potencjału ekonomicznego i społecznego zrzeszonych spółdzielni socjalnych lub
2. wspólnego organizowania sieci produkcji, handlu bądź usług, lub
3. organizowania wspólnej promocji działań spółdzielczych bądź ekonomicznych, lub
4. promocji wspólnego znaku towarowego, o którym mowa w ustawie z dnia 30 czerwca 2000 roku — Prawo własności przemysłowej²⁶.

²⁵ Dz.U. z 2017 r. poz. 1579 ze zm.

²⁶ Dz.U. z 2017 r. poz. 776 ze zm.

Konsorcjum spółdzielcze może ubiegać się o udzielenie zamówienia na zasadzie wspólnego występowania w zamówieniach publicznych oraz zapytaniach ofertowych, do których nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku — Prawo zamówień publicznych²⁷.

Zakończenie

Ta ograniczona ze względu na ramy niniejszego artykułu analiza regulacji prawnej wskazuje, iż spółdzielnia socjalna jest niewątpliwie specyficznym przedsiębiorcą. Prowadzi ona nie tylko działalność gospodarczą, ale równocześnie wykonuje działania użyteczne społecznie, mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Jako przedsiębiorca, realizując swój cel indywidualny, jednocześnie realizuje w związku z tym doniosłe cele społeczne.

Państwo reglamentuje dość znacznie pozycję spółdzielni socjalnej, ograniczając swobodę jej tworzenia, udział jednostek mogących być członkami spółdzielni czy wreszcie ograniczając jej rozmiary. Ta reglamentacja „negatywna” uzupełniona jest „reglamentacją pozytywną”, mającą rekompensować ekonomiczne ograniczenia wynikające z reglamentacji negatywnej.

Tym samym mamy tu do czynienia ze specyficznym przedsiębiorcą wykonującym działalność o dualnym charakterze. Zaznaczmy jednak, że spółdzielnia socjalna nie jest jedyną jednostką prowadzącą tego typu działalność. Taką jednostką organizacyjną może być też fundacja lub stowarzyszenie, ale ich status przedsiębiorcy pojawia się jedynie w wypadku podjęcia przez te jednostki działalności gospodarczej akcesoryjnej.

Bibliografia

- Bieniek-Koronkiewicz E., Sieńczyło-Chlabicz J., *Działalność gospodarcza i przedsiębiorca na gruncie ustawy prawo działalności gospodarczej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2000, nr 4.
- Etel M., *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012.
- Gersdorf M., Ignatowicz J., *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985.
- Godlewska-Bujok B., Miżejewski C., Muzyka A., *Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz*, Warszawa 2018.

²⁷ K. Horubski, T. Kocowski, *Konsorcjum jako instrument wsparcia małych i średnich przedsiębiorców w systemie zamówień publicznych*, [w:] *Nowe podejście do zamówień publicznych — zamówienia publiczne jako instrument zwiększania innowacyjności gospodarki i zrównoważonego rozwoju. Doświadczenia polskie i zagraniczne*, cz. 1, Warszawa 2011, s. 45–59.

- Horubski K., Kocowski T., *Konsorcjum jako instrument wsparcia małych i średnich przedsiębiorców w systemie zamówień publicznych*, [w:] *Nowe podejście do zamówień publicznych — zamówienia publiczne jako instrument zwiększania innowacyjności gospodarki i zrównoważonego rozwoju. Doświadczenia polskie i zagraniczne*, cz. 1, Warszawa 2011.
- Jaworska K., *Spółdzielnie socjalne*, „Studia Prawnoustrojowe” 2010, nr 11.
- Kokocińska K., *Wspieranie rozwoju działalności gospodarczej w ujęciu zasad i wartości*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018, nr 4.
- Krasuska B., Szafrńska J., Bodzioch G., *Spółdzielnia socjalna jako forma działalności gospodarczej*, Warszawa 2013.
- Paldyna T., *Przedawnienie roszczeń po nowelizacji kodeksu cywilnego z 28 lipca 1990 roku*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 2004, nr 1.
- Popularny słownik języka polskiego*, red. B. Dunaj, Warszawa 1999.
- Radwański Z., *Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z 14 lutego 2003 r.*, „Przełęcz Sądowy” 2003, nr 7–8.
- Rudnicki S., *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2004.
- Sowiński R., *Wolność i ustawowa swoboda działalności gospodarczej*, Wrocław 2007.
- Strzyczkowski K., *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2005.
- Szydło M., *Pojęcie działalności gospodarczej na gruncie nowej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*, „Przełęcz Sądowy” 2005, nr 2.
- Szydło M., *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005.
- Szydło M., *Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej*, Toruń 2005.
- Waligórski M.A., *Nowe prawo działalności gospodarczej*, Poznań 2001.
- Wasilewski A., *Pojęcie działalności gospodarczej na gruncie prawa polskiego. Dylemat interpretacyjny*, [w:] *Gospodarka, administracja, samorząd*, red. H. Olszewski, B. Popowska, Poznań 1997.

The social cooperative as an entrepreneur undertaking socially useful activity

Summary

Some entrepreneurs, apart from commercial business activities, also undertake non-commercial activities. This is conducted for their members and crews of the social cooperative. It can be described as a social (public) interest activity. The state supports this activity. An organisational unit, which apart from conducting economic activity, aims to limit marginalisation and counteract professional and social exclusion is a social cooperative.

Keywords: social cooperative, entrepreneur, socially useful activity.